

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Trygghet och säkerhet 2019

BROTT OCH BROTTSS-
FÖREBYGGANDE ARBETE

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Regioner

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Trygghet och säkerhet 2019

BROTT OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Upplysningar om innehållet:
Greta Berg, greta.berg@skr.se
Anders Jonsson, anders.jonsson@msb.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2019
ISBN: 978-91-7585-814-2
Text: Karin Albinson, Greta Berg, Henrik Jaldell,
Anders Jonsson, Birgitta Klepke
Foto: Lars Owesson, Jonas Gunnarsson, Elliot Elliot,
Sara Winsnes, Scandinav bildbyrå, Patrik Svedberg,
Thomas Henrikson, Hans Alm, Anna Molander,
SKR:s bildarkiv, Birgitta Klepke
Produktion: Advant

Förord

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerar för tolfte gången indikatorer för arbetet med trygghet och säkerhet i landets kommuner. SKR:s strävan med Öppna jämförelser är att stimulera till förbättringsarbete och i förlängningen ökad effektivitet genom att publicera och redovisa indikatorer för säkerhetsarbetet. I rapporten och tabellbilagorna finns uppgifter om vilka kommuner som förefaller vara trygga och säkra, hur utvecklingen sett ut över tid, vilken betydelse lokala förhållanden har för resultatet, samt lärdomar från andra kommuner. Temat i årets rapport är brott och brottsförebyggande arbete. Det är ett aktuellt tema med tanke på den växande gängkriminaliteten.

Ett särskilt tack riktas till MSB för hjälp i arbetet med att ta fram denna rapport. Vi vill även tacka Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och SOS Alarm för värdefullt samarbete. I år lyfter vi fram Enköpings, Helsingborgs och Skellefteå kommuners lokala brottsförebyggande arbete som goda exempel. Rapporten har sammanställts av Greta Berg (SKR), Karin Albinson, Joakim Ekberg, Henrik Jaldell och Anders Jonsson (MSB).

Stockholm i december 2019

Staffan Isling

Vd

Sveriges Kommuner och Regioner

Innehåll

- 7 **Kapitel 1. Inledning**
- 8 Brott och brottsförebyggande arbete
- 8 Tabellbilagan

- 11 **Kapitel 2. Övergripande utveckling och kommunernas utfall**
- 11 Personskador
- 14 Utvecklade bränder i byggnad
- 15 Brott
- 17 Oro och otrygghet
- 18 Sammanvägt värde
- 21 Hur står sig din kommun i förhållande till de kommuner som har bäst utfall?

- 23 **Kapitel 3. Trygghet i fokus för brottsförebyggande arbete**
- 24 Allmänt om brottsförebyggande arbete och samverkan mellan polis och kommun
- 25 Samverkansöverenskommelser och medborgarlöften
- 28 Enköpings kommun - Gemensamt underlag gör nytt samarbetsavtal bättre
- 31 Helsingborgs stad - Trygghet - kommunövergripande uppdrag med hög prioritet
- 34 Skellefteå kommun - Varje skola har eget nätverk för brottsförebyggande arbete

Inledning

De flesta brott, olyckor, skador, samhällsstörningar eller orsaker till medborgarnas oro får på något sätt efterverkningar i kommunen. Att i samverkan med andra aktörer kunna hantera trygghets- och säkerhetsfrågor över hela hotskalan – med såväl individ- som samhällsperspektiv – är därför en central kommunal arbetsuppgift.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen (SoS), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Statistiska centralbyrån (SCB), Brottsförebyggande rådet (Brå) och SOS Alarm AB.

Tillgången till uppgifter på kommunnivå har i hög grad styrt valet av indikatorer och därmed även de avgränsningar som gjorts i rapporten. Det hade varit önskvärt med tillgång till fler indikatorer som bättre speglar resultat och kvalitet. Inom trygghets- och säkerhetsområdet saknas till stora delar evidens, det vill säga vetenskapliga bevis för att en viss åtgärd ger en eftersträvd effekt. Det är därför svårt att uttala sig om sambandet mellan förebyggande säkerhetsarbete och utfall i form av färre olyckor, brott och så vidare. Det är inte heller alltid som kommunen har direkt möjlighet att påverka de olyckor och brott som sker inom kommunens geografiska område. Därför ska utfallen i Öppna jämförelser – Trygghet och säkerhet ses som en nulägesredovisning av skillnader i utfall av trygghets- och säkerhetsarbete.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen, MSB, SCB, Brå och SOS Alarm AB.

Delar av resultaten redovisas i temaavsnittet i rapporten samt i tabellbilagan.

Brott och brottsförebyggande arbete

Temat i årets rapport är brott och brottsförebyggande arbete. I rapporten redovisas insamlingar av data som på olika sätt berör temaområdet. Datakällorna för framtagning av temaindikatorerna är Brås statistik över anmälda brott samt data från Brås enkätundersökningar. Delar av resultaten redovisas i temaavsnittet i rapporten samt i tabellbilagan.

Tabellbilagan

I tabellbilagan redovisas samtliga indikatorer för varje kommun. Redovisningen är uppdelad på län, på kommungrupp enligt SKR:s klassificering samt i bokstavsordning. Indikatorerna publiceras också i SKR:s databas Kolada samt MSB:s statistikportal IDA och erbjuder kommunerna möjlighet att göra fördjupade analyser av statistiken, främst inom området skydd mot olyckor. På Brås webbplats finns mer statistik om anmälda brott och brottsförebyggande arbete.

På nedanstående webbplatser kan man hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer, göra analyser och själv välja vilka kommuner man vill jämföra sig med:

- › www.kolada.se
- › ida.msb.se
- › www.bra.se/statistik
- › www.bra.se/ntu

Här kan du hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer.

Övergripande utveckling och kommunernas utfall

Indikatorernas värden för trygghet och säkerhet varierar mellan åren. Det kan därför vara av intresse att granska indikatorerna över en längre tidsperiod. Därför presenteras utvecklingen för de senaste tio åren av utfallsindikatorerna på nationell nivå. Indikatorernas värden varierar även mellan olika kommuner.

På samma sätt som tidigare år beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld och tillgreppsbrott. Det sammanvägda värdet redovisas under rubriken med samma namn.

Personskador

Varje år dör drygt 3 000 personer som är folkbokförda i Sverige på grund av olyckor. Samtidigt blir nästan 100 000 inlagda på sjukhus och drygt 500 000 patienter behandlas av läkare i den specialiserade öppenvården. Förutom detta inträffar en mängd lindrigare skador som behandlas hemma och som därmed aldrig leder till kontakt med sjukvården.

Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren men utvecklingen varierar mellan olika olyckstyper. Till exempel så har antalet döda i fallolyckor ökat medan antalet döda i vägtrafiken har minskat. Det är fler män än kvinnor som omkommer till följd av olyckor, även äldre personer är överrepresenterade. Det är däremot fler kvinnor än män som läggs in på sjukhus efter olyckor. Den vanligaste olyckstypen

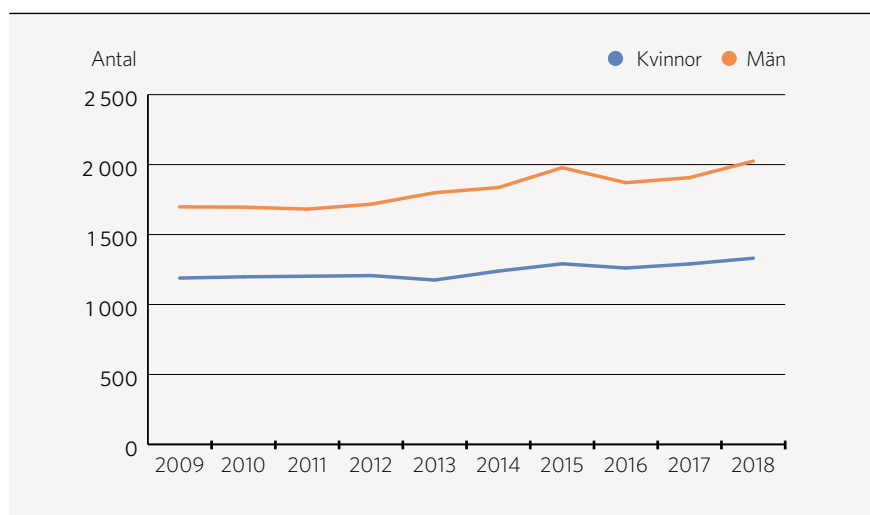
Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

är fallolyckor som står för mer än två tredjedelar av samtliga som vårdas på sjukhus till följd av en olycka. Fallolyckor drabbar främst äldre personer. Den näst vanligaste olyckstypen är vägtrafikolyckor. Exempel på ytterligare olyckstyper är förgiftningar, kvävningar, drunkningar och bränder. Vid analys av omkomna och sjukhusvårdade (inskrivna på sjukhus minst ett dygn) till följd av olyckor är det viktigt att veta att data från dödsorsaksregistret och från patientregistret inte innehåller uppgifter om i vilken kommun olyckan inträffade. Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

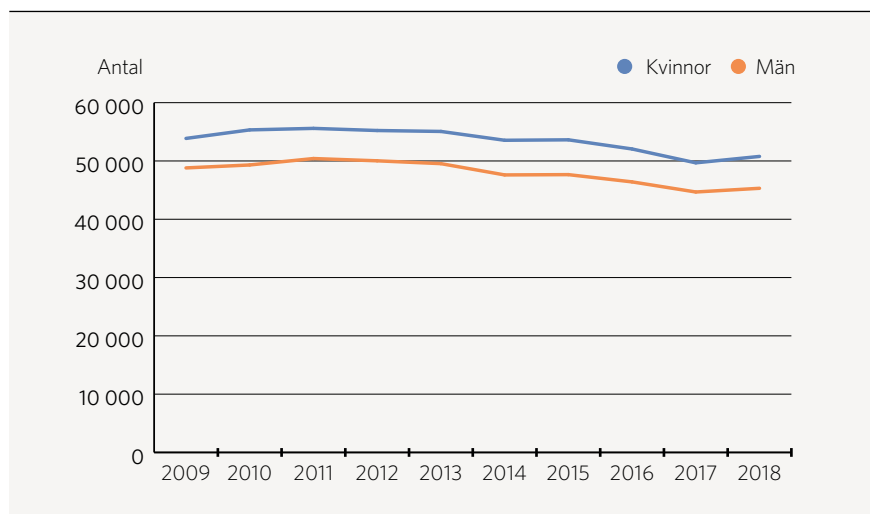
I diagram 1 och 2 visas antal döda samt antal sjukhusvårdade till följd av olyckor på nationell nivå sedan år 2009. Redovisningen är uppdelad på kvinnor och män.

DIAGRAM 1. Antal döda till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

DIAGRAM 2. Antal sjukhusvårdade till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

Kommuner med en hög andel äldre tenderar att få fler sjukhusvårdade per 1 000 invånare än kommuner med en lägre andel äldre. Detta eftersom fallolyckor i högre utsträckning drabbar äldre i kombination med att den olyckstypen står för den största delen av olyckorna.

Antalet sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare varierar mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 5,7 sjukhusvårdade per 1 000 invånare medan den som har det högsta utfallet har 18,1 sjukhusvårdade per 1 000 invånare. Medianen är 10,3. Sett över en tioårsperiod har antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare minskat i 150 kommuner och ökat i 21 kommuner.

I tabell 1 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare. Flera av kommunerna som har lågt utfall är pendlingskommuner nära en större stad eller nära en storstad. Dessa kommuner kännetecknas av att minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad, storstad eller storstadsnära kommun. Även ett par större städer och en storstad har få personskador. Kommunerna med högst utfall är ofta landsbygdskommuner.

TABELL 1. Kommuner med lägst utfall på antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2016–2018)

Kommun	Värde
Knivsta	5,7
Nykvarn	6,5
Lund	6,6
Håbo	6,6
Uppsala	6,6
Svedala	7,0
Kävlinge	7,1
Strömstad	7,1
Burlöv	7,2
Göteborg	7,2
Härryda	7,2

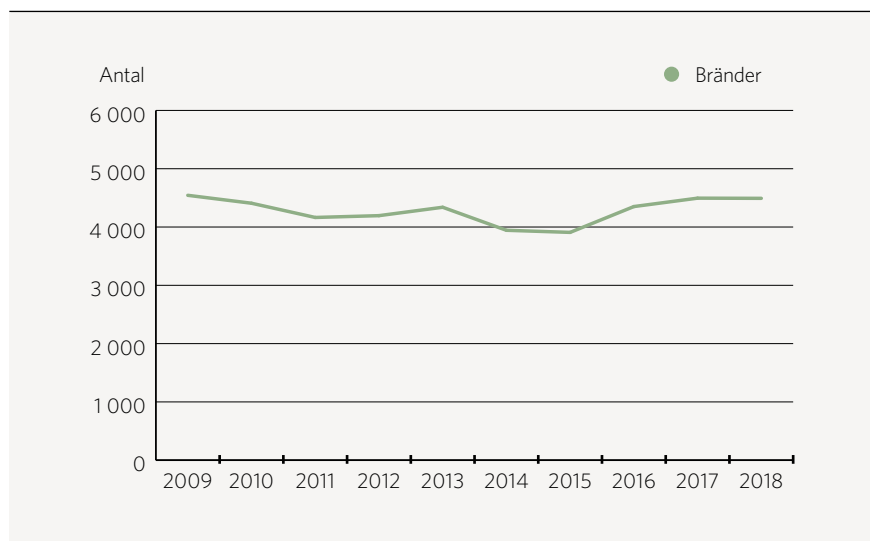

Utvecklade bränder i byggnad

2018 larmades räddningstjänsterna i Sveriges kommuner ut till cirka 11 000 bränder i byggnader. Ungefär två tredjedelar av insatserna avsåg bränder i boendemiljö, cirka 15 procent allmänna byggnader och resten gäller industrier och övriga byggnader med cirka 10 procent vardera.

DIAGRAM 3. Antal insatser till utvecklade bränder i byggnad

Källa: MSB.

TABELL 2. Kommuner med lägst utfall på antalet utvecklade byggnadsbränder per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2016–2018)

Kommun	Värde
Hammarö	0,10
Danderyd	0,14
Täby	0,17
Sundbyberg	0,19
Nacka	0,19
Linköping	0,21
Lidingö	0,22
Lomma	0,22
Oxelösund	0,22
Torsby	0,22
Vadstena	0,22

Alla bränder i byggnader är inte lika allvarliga i den meningen att någon person skadas eller att stora ekonomiska värden går till spillo. I Öppna jämförelser har vi därför valt att endast redovisa utvecklade bränder i byggnader. Med utvecklad brand avses sådana insatser där det fortfarande brinner när räddningstjänsten anländer eller där branden spridit sig utanför startföremålet. Diagram 3 visar att det inträffar cirka 4 500 utvecklade bränder i byggnader per år i Sverige.

Om man enbart tittar på bostadsbyggnader så sker det något fler insatser till utvecklade bränder i flerbostadshus jämfört med villor, rad-, par- och kedjehus.

Den kommun som har det lägsta utfallet har 0,10 utvecklade bränder per 1 000 invånare medan kommunen med det högsta utfallet har 1,44 utvecklade bränder per 1 000 invånare. Medianen är 0,54.

I tabell 2 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal bränder per 1 000 invånare.

Av kommunerna med lägst utfall är de flesta pendlingskommuner, varav flera nära storstäder. Kommunerna med högst utfall är ofta landsbygdskommuner, ej nära större stad.

Brott

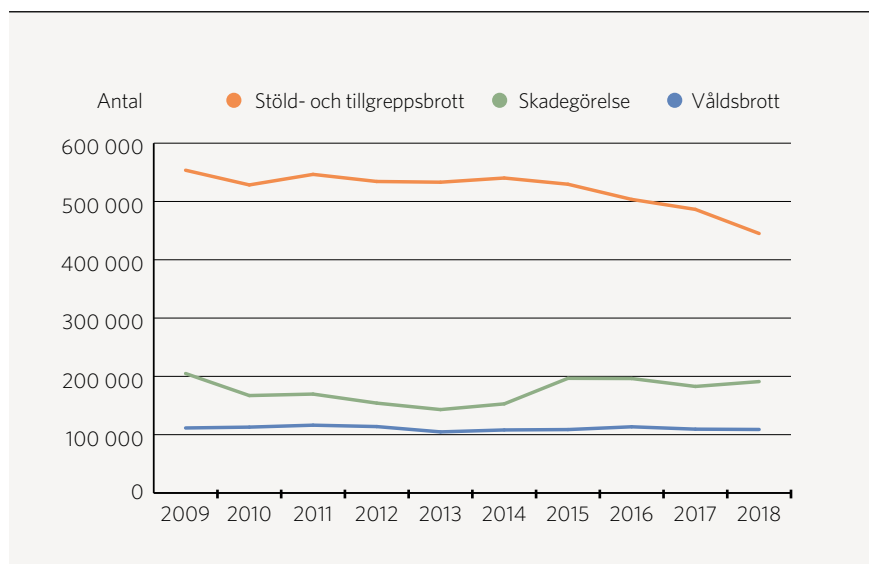
Under 2018 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2017. Under den senaste tioårsperioden har det totala antalet anmälda brott ökat med cirka 10 procent.

Det är viktigt att tänka på att statistiken visar antalet anmälda brott och inte antalet faktiskt begångna brott. Hur stor andel av de faktiska brotten som anmäls varierar beroende på brottstyp. Under 2018 utgjorde stöldbrott 29 procent av samtliga anmälda brott, skadegörelsebrott stod för 12 procent och våldsbrott för 7 procent. De brott som ingår i våldsbrott finns beskrivna i definitionsbilagan.

Under 2018 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2017.

DIAGRAM 4. Antal anmälda brott

Källa: Brå.

Under 2018 anmäldes nästan 109 000 våldsbrott, vilket är ungefär lika många som anmäldes 2017. Den senaste tioårsperioden har antalet anmälda våldsbrott legat på en oförändrad nivå. Anmälda brott om misshandel står för drygt tre fjärdedelar av det totala antalet anmälda våldsbrott.

Antalet anmälda våldsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 3,1 våldsbrott per 1 000 invånare, medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 18,1. Medianen är 8,6. Sett över en tioårsperiod har antalet våldsbrott per 1 000 invånare minskat i 73 kommuner och ökat i 80 kommuner.

I tabell 3 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare. Samtliga av kommunerna med lägst utfall är pendlingskommuner, de flesta nära storstad. Kommunerna med högst utfall kommer från olika kommungrupper, bland annat storstäder.

TABELL 3. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2016-2018)

Kommun	Värde
Vaxholm	3,1
Hammarö	3,1
Bollebygd	3,5
Ydre	3,5
Öckerö	3,6
Lomma	3,9
Lekeberg	4,2
Vellinge	4,3
Gagnef	4,3
Kungsbacka	4,4

TABELL 4. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2016–2018)

Kommun	Värde
Pajala	12,1
Habo	12,8
Lekeberg	13,0
Robertsfors	13,8
Öckerö	14,3
Vännäs	14,6
Mörbylånga	14,6
Vindeln	15,8
Krokom	15,9
Ånge	16,0

När det gäller stöld- och tillgreppsbrott anmäldes nästan 450 000 sådana under 2018, vilket är en minskning med drygt 8 procent jämfört med 2017.

Anmälda stöldbrott har minskat kontinuerligt under den senaste tioårsperioden, med undantag för enstaka uppgångar åren 2011 och 2014. År 2018 anmäldes 20 procent färre brott än 2009. Antalet anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner.

Den kommun som har det lägsta utfallet har 12,1 anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare, medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 74,4. Medianen är 30,7. Sett över en 10-årsperiod har antalet stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare minskat i 222 kommuner och ökat i tre kommuner.

I tabell 4 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare. Bland kommunerna med ett lågt antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare är hälften pendlingskommuner nära större städer. Flera olika kommungrupper finns dock representerade bland kommunerna med lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott. De tre storstäderna är de kommuner som har högst utfall per 1 000 invånare.

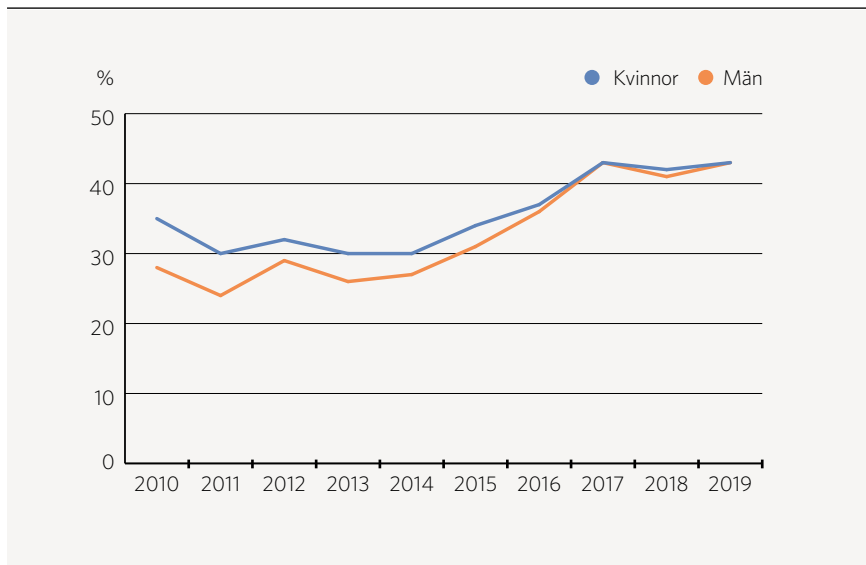

Oro och otrygghet

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 2006 den årliga Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Undersökningen behandlar frågor om utsatthet för brott, trygghetsupplevelse, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. NTU visar att det är vanligare att uttrycka oro över brottsligheten i samhället eller känna oro över att närstående ska drabbas av brott än att känna oro över att själv utsättas för brott.

I diagram 5 presenteras hur andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället har förändrats under den senaste tioårsperioden. Där framgår att andelen, för både kvinnor och män, har ökat under perioden. Tidigare mätningar visade att kvinnor upplevde en större oro än män, men en sådan skillnad har inte observerats på senare tid.

DIAGRAM 5. Andel män och kvinnor som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället

Källa: Brå.

I NTU 2019 framkommer att andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället är något lägre för boende i en storstadsregion (40 procent) jämfört med boende i andra större städer (45 procent) och de som bor i en mindre stad eller på landsbygden (45 procent).

TABELL 5. Kommuner med lägst sammanvägt värde för utfallsindikatorerna A1-A4, förra årets värde inom parentes

Placering	Kommun
1 (1)	Hammarö
2 (9)	Vaxholm
3 (2)	Öckerö
4 (3)	Lomma
5 (4)	Knivsta
6 (7)	Nykvarn
7 (5)	Vellinge
8 (6)	Lekeberg
9 (8)	Bollebygd
10 (10)	Habo

Lägst sammanvägt värde har Hammarö, följt av Vaxholm, Öckerö och Lomma.

Sammanvägt värde

På samma sätt som i tidigare rapporter beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott. Indikatorerna har tilldelats olika vikter.

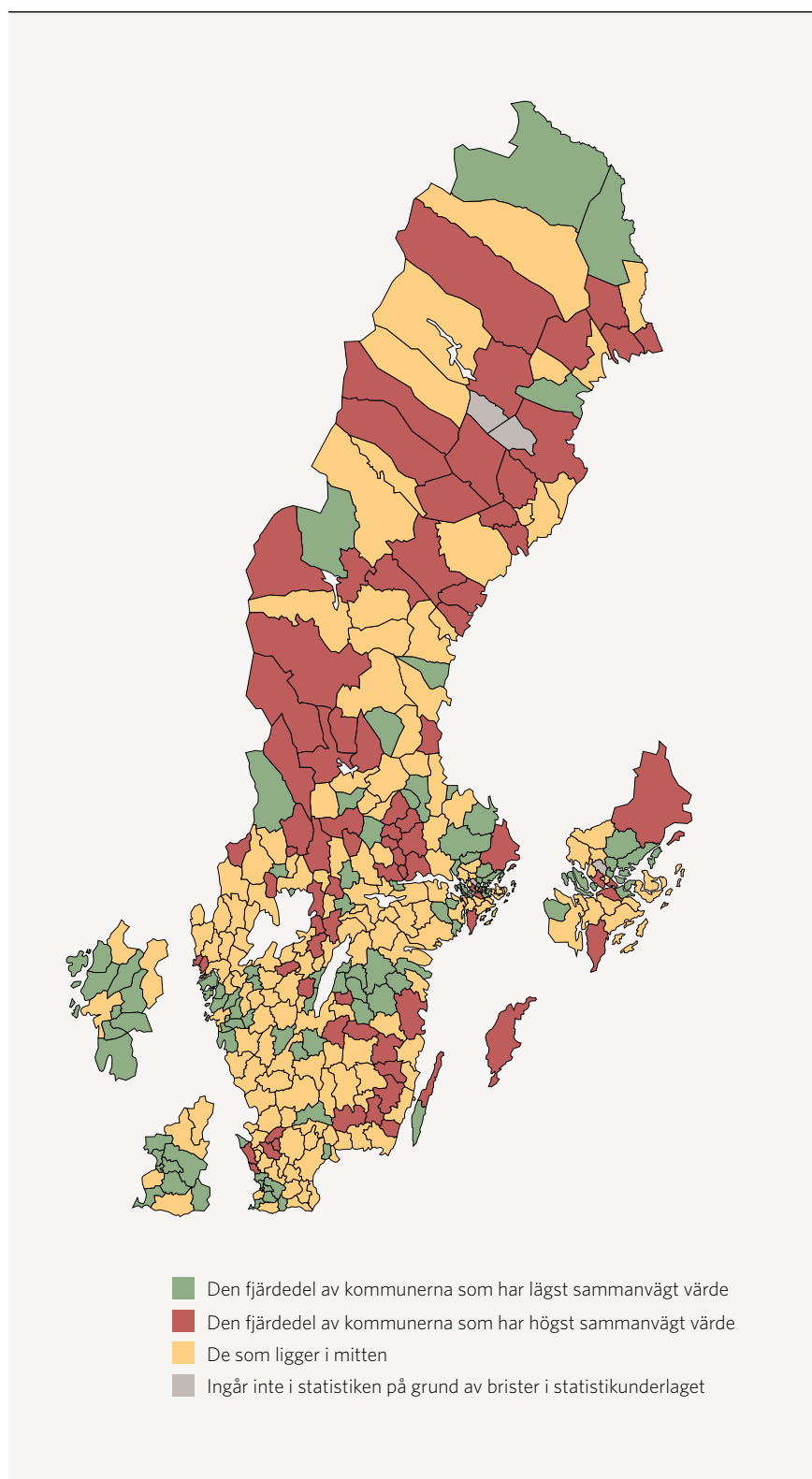
- › A1 – Personskador har vikten 40 procent
- › A2 – Utvecklade bränder i byggnad 10 procent
- › A3 – Anmälda våldsbrott 40 procent
- › A4 – Anmälda stöld- och tillgreppsbrott 10 procent

Dessa vikter ska avspegla den samhällsekonomiska bördan av respektive indikator. Vikterna har valts utifrån vilka konsekvenser respektive utfall har, mätt i samhällsekonomiska kostnader som uppstår till följd av olyckor och brott. I definitionsbilagan finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda. Det sammanvägda värdet gör inte anspråk på att ge en helhetsbild av hur säker en kommun är, men ett lågt värde indikerar ändå i vilka kommuner det sammantaget inträffar minst personskador, utvecklade bränder och brott med hänsyn tagen till folkmängden och samhällskostnaden. Tolkningen av det sammanvägda värdet ska göras med försiktighet. Anledningen till det är bland annat lokala förhållanden, olikheter i statistikinsamling och det faktum att folkmängd är ett trubbigt mått att normera efter. Resultaten kan till exempel vara missvisande för kommuner med många tillfälliga besökare.

I tabell 5 presenteras de tio kommuner som har lägst sammanvägt värde i år. Det är samma tio kommuner som förra året, dock i något annorlunda ordning. Lägst sammanvägt värde har Hammarö, följt av Vaxholm, Öckerö och Lomma. Hammarö har mycket låga värden när det gäller bränder och våldsbrott. Vaxholm har mycket låga värden när det gäller våldsbrott, och Öckerö har låga värden när det gäller båda brottsindikatorerna. Samtliga kommuners placeringar finns i tabellbilagan.

KARTA 1. A1-A4 Sammanvägt värde

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena.

TABELL 7. Kommuner med få olyckor och brott med hänsyn tagen till lokala förhållanden

Kommun	Sammanvägt värde (placering)
Boxholm	39
Karlsborg	43
Hofors	48

De tio kommunerna i topp är samtliga pendlingskommuner, antingen nära storstad eller nära större stad. De här kommunerna har också i genomsnitt färre antal invånare (drygt 16 000) än genomsnittskommunen i landet (drygt 35 000). Storstäder, mindre städer/tätorter, och landsbygdskommuner är i mindre omfattning representerade bland de 50 första på listan. Kommunen med lägst sammanvägt värde i varje kommungrupp redovisas i tabell 6.

TABELL 6. Kommuner med lägst sammanvägt värde per kommungrupp

Kommungrupp	Kommun med bäst placering (placering inom parentes)	Medianrankning i kommungruppen
A1. Storstäder	Göteborg (98)	152
A2. Pendlingskommun nära storstad	Vaxholm (2)	47
B3. Större stad	Lund (23)	167
B4. Pendlingskommun nära större stad	Hammarö (1)	109
B5. Lågpendlingskommun nära större stad	Kinda (28)	186
C6. Mindre stad/tätort	Varberg (62)	163
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Ydre (12)	149
C8. Landsbygdskommun, ej nära större stad	Ovanåker (20)	191
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	Strömstad (58)	242

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena. Eftersom de lokala förhållandena kan variera mycket mellan olika kommuner beräknar vi även så kallade modellberäknade värden för indikatorerna A1–A4. De modellberäknade värdena beskriver ett förväntat antal olyckor och brott givet de lokala förhållandena i respektive kommun. I de lokala förhållandena ingår variabler såsom åldersfördelning, inkomstförhållanden, arbetslöshet, utbildning och familjeförhållanden. Kommunerna klassificeras därefter om de har fler, lika många eller färre olyckor eller brott än de modellberäknade värdena med hjälp av en statistisk modell. Samtliga kommuners avvikelser givet lokala förhållanden redovisas i tabellbilagan. Vad gäller kommunerna med lägst sammanvägda värden kan man exempelvis se att Lomma och Bollebygd har fler stöldbrott än modellberäknat, och att det därmed finns förbättringspotential även där.

I tabell 7 listas de tre kommuner som har ”Färre än” modellberäknat för samtliga fyra indikatorer. Tabellen visar att det finns kommuner med relativt många olyckor och brott som ändå har förhållandevis få olyckor och brott utifrån sina lokala förhållanden. Samtliga kommuners avvikelse från modellberäknat värde redovisas i tabellbilagan. En beskrivning över hur beräkningarna är gjorda finns i definitionsbilagan.

Hur står sig din kommun i förhållande till de kommuner som har bäst utfall?

Öppna jämförelser kan användas för att hitta exempel på kommuner med goda utfall inom ett eller flera områden. Eftersom ingen kommun kan påstås vara bäst eller sämst på allt bör alla ha något att lära av andra eller själva ha något att lära ut till andra. Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan.

Det är viktigt att hitta lämpliga kommuner att jämföra sig med. En utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde, oavsett hur deras struktur ser ut eller var de befinner sig geografiskt i landet: Var upplever man störst trygghet? I vilka kommuner har man minst antal skador och brott? Vilka kommuner har den mest effektiva verksamheten? Det handlar även om att ställa det egna utfallet mot insatserna och de lokala förhållandena. Nedan följer en sammanställning av de kommuner som har bäst utfall. I tabellen finns även möjlighet att själv fylla i den egna kommunens utfall.

Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan.

TABELL 8. Kommuner med bästa utfall på respektive utfallsindikator

Indikator	Din kommuns värde	Kommun med bäst utfall	Bästa kommunens utfall
A1. Personskador		Knivsta	5,78 per 1 000 inv.
A2. Utvecklade bränder i byggnader		Hammarö	0,10 per 1 000 inv.
A3. Våldsbrott		Vaxholm	3,1 per 1 000 inv.
A4. Stöld- och tillgreppsbrott		Pajala	12,1 per 1 000 inv.
A5. Skadegörelse		Bjurholm	3,4 per 1 000 inv.
A6. Otrygghet och oro - vistas utomhus på kvällar och nätter		Öckerö	8,7
A6. Otrygghet och oro - hot, rån och misshandel		Öckerö	8,7
A6. Otrygghet och oro - inbrott i hemmet		Öckerö	8,2
A7. Information och utbildning		Emmaboda, Torsås	152 per 1 000 inv.
A8. Samverkan - IVPA		280 kommuner	Ja
A8. Samverkan - IVPA-insatser		Eda	39,0 per 1 000 inv.
A9. Krisberedskap - Samverkan och ledning		156 kommuner	Max-värde 10
A9. Krisberedskap - Geografiskt områdesansvar		178 kommuner	Max-värde 5
A10. Risk- och sårbarhetsanalys		37 kommuner	Max-värde 16
A11. Hjälptid vid nödläge - Responstid ambulans		Tranås	9,9 minuter
A11. Hjälptid vid nödläge - Responstid räddningstjänst		Tranås	8,2 minuter
A12. Jämställdhet - Andel kvinnor		Dorotea	25 procent
A12. Jämställdhet - Andel män		Dorotea	75 procent
A13. Samhällets kostnader för olyckor		Hammarö	4 156 kronor per inv.

Trygghet i fokus för brottsförebyggande arbete

I årets rapport, som har temat brott och brottsförebyggande arbete, tittar vi särskilt på hur brottsligheten drabbar invånarna i kommunerna. Vad har egentligen hänt inom det brottsförebyggande området under senare år?

Polismyndigheten har som huvuduppgift att minska brottsligheten och öka tryggheten. Kommunen har en mängd ansvarsområden som har en brottsförebyggande effekt och tillhandahåller olika välfärdstjänster som syftar till att minska risken för utanförskap och förstärka känslan av anknytning till samhället. Sveriges kommuner visar på ett tydligt sätt att de är angelägna att jobba brottsförebyggande, även om det saknas specifik lagstiftning som kräver det. De kommunala brottsförebyggande råden är aktiva i de flesta kommuner, även om råden kan heta olika saker. De samverkansöverenskommelser som polis och kommun har tecknat för det gemensamma brottsförebyggande arbetet har fortsatt stark förankring och har på många håll utvecklats och förstärkts av arbetet med lokala medborgardialoger och medborgarlöften tillsammans med polisen.

Sveriges kommuner visar på ett tydligt sätt att de är angelägna att jobba brottsförebyggande.

Staten har under senare år fått upp ögonen för det lokala brottsförebyggande arbetet som kommunerna gör. 2017 kom regeringen ut med ett nytt brottsförebyggande program – Tillsammans mot brott. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att stötta lokalt brottsförebyggande arbete genom regionala brottsförebyggande samordnare. Brå har sedan 2017 i uppdrag att skriva årsrapporter om det förebyggande arbetet. Under senare år har en satsning även gjorts på att förebygga brott mot blåljusmyndigheter. Utredningen ”Stärkt straffrättslig skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2)” föreslog att ett nytt brott införs, blåljussabotage. Förslaget antogs av riksdagen och lagändringarna gäller från 1 januari 2020.

Den 28 november 2019 beslutade regeringen om att tillsätta en särskild utredare som ska utreda och lämna förslag om hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021 (dir. 2019:94).

Allmänt om brottsförebyggande arbete och samverkan mellan polis och kommun

Brottsförebyggande arbete tjänar på samverkan

Ett brotts- eller otrygghetsproblem ställer krav på att något måste göras. Ett viktigt steg i ett lokalt brottsförebyggande arbete är att polis och kommun samordnar sina insatser. Ett effektivt arbete handlar om att förebygga brott och genomföra tidiga preventiva insatser med fokus på såväl brottsituationer, som brottsutsatta och gärningspersoner. Det kan handla om att förändra den fysiska miljön på utsatta platser, uppmärksamma och informera brottsutsatta eller genomföra insatser för att minska utanförskap. Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde – att åstadkomma något mer än en part ensam kan åstadkomma.

I dag organiserar de flesta kommuner det lokala brottsförebyggande arbetet i lokala råd. De drivs av kommunen, men polisen är representerad i de flesta råd. I många fall fungerar samarbetet i de lokala råden väl, men arbetet skulle kunna bli bättre. För att säkra kvaliteten på det brottsförebyggande arbetet och utveckla samverkan mellan kommun och polis krävs ett strukturerat och systematiskt arbetssätt.

Samverkansprocessen, samverkansöverenskommelsen och medborgarlöften är verktyg som tagits fram som ett stöd för ett strukturerat och metodiskt arbete som utgår från lokala behov och förutsättningar.

I dag organiserar de flesta kommuner det lokala brottsförebyggande arbetet i lokala råd.

Medborgarlöften - en utveckling av samverkan i lokalsamhället

Medborgarlöften är en utveckling och förstärkning av samverkansprocessen. De är ett sätt att kommunicera med medborgarna om valda delar av det brottsförebyggande arbetet.

Arbetet bygger på momenten medarbetardialog, medborgardialog och kommunikation. Medarbetare och medborgare får möjlighet till insyn och lokalt inflytande på det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Medborgarens erfarenheter och upplevelser breddar den lokala lägesbilden.

Brå har i samverkan med polisen följt arbetet med medborgarlöften i fyra utvalda områden. Rapporten "Polisens arbete med medborgarlöften, fallstudier från fyra områden i Sverige"¹ visar att arbetet behöver fortsätta att utvecklas. Polismyndigheten kommer att fortsätta att arbeta med medborgarlöften och Brå och SKR arbetar för att få ihop samverkansöverenskommelserna och medborgarlöften på ett pedagogiskt sätt.

Samverkansöverenskommelser och medborgarlöften

Kartan visar vilka kommuner som 2018 uppgav att de har samverkansöverenskommelse och medborgarlöften i Brås årliga kartläggning av lokalt brottsförebyggande arbete.

De allra flesta kommuner uppger att de har samverkansöverenskommelser och medborgarlöften tillsammans med polisen.

Kartan säger dock ingenting om innehållet i överenskommelsen eller vilka medborgarlöften som har getts. Den säger heller ingenting om kvalitén på samverkan.

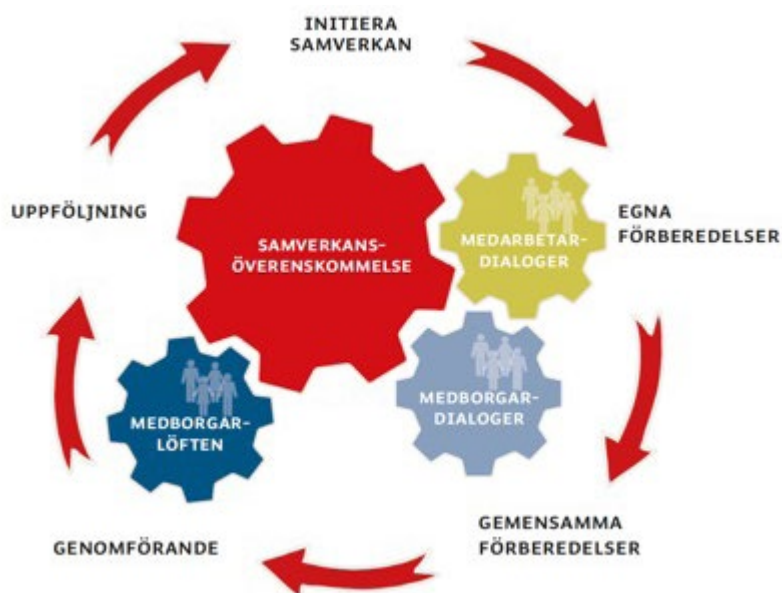
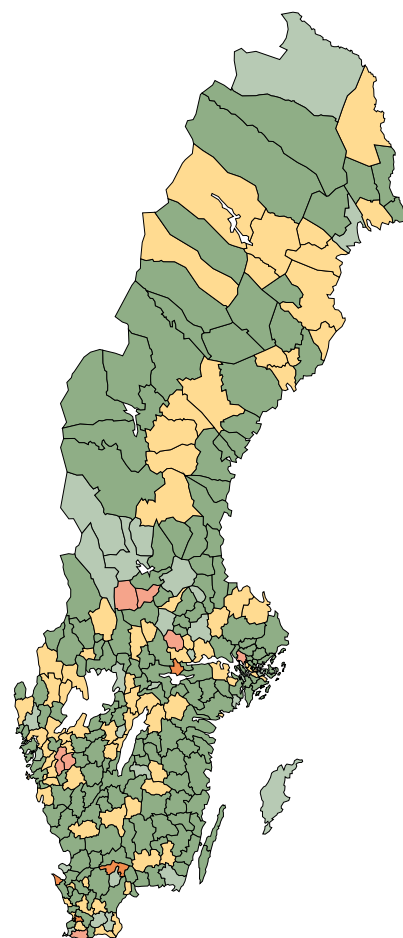

Illustration från boken Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete.

- Ja, både samverkansöverenskommelser och medborgarlöften (167)
- Ja, men endast medborgarlöften /endast samverkansöverenskommelser (31)
- Nej (4)
- Nej, men håller på att ta fram samverkansöverenskommelser och/eller medborgarlöften. (7)
- Uppgift saknas (81)

Källa: Brå.

Not. 1.
Polisen rapport 2018:14.

Hot och våld mot blåljuspersonal

Hot och våld mot blåljusaktörer är inget nytt fenomen, men det som tidigare främst hände i storstäderna händer nu även på andra orter. Med anledning av den problematiken tog MSB, i samverkan med flera aktörer, fram en vägledning för att stödja kommunal räddningstjänst, ambulanssjukvård och polis i det långsiktiga förebyggande arbetet.² Den samverkansmodell som beskrivs i vägledningen liknar till mångt och mycket den samverkansmodell som beskrivs i Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete³.

Om blåljusaktörernas insatser fördröjs på grund av angrepp kan det få stora och ödesdigra konsekvenser för de intressen som organisationerna ska skydda, ytterst människors liv och hälsa. På så vis är frågan om hot och våld mot blåljuspersonal en fråga för hela samhället. Samhällets engagemang i frågan har bland annat lett till förslag på ny lagstiftning och skärpta straff för blåljussabotage⁴. I november 2019 tog riksdagen beslut om lagförslaget och lagen gäller från 1 januari 2020. Ändringarna innebär att ett nytt brott införs: sabotage mot blåljusverksamhet, som gör det förbjudet att angripa eller på annat sätt störa blåljuspersonalens arbete.⁵

Not. 2.
Vägledning - Hot och våld mot blåljuspersonal, MSB1303, 2018.

Not. 3.
Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete (Brå 2016).

Not. 4.
SOU 2018:2, Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner.

Not. 5.
Riksdagens beslut 20 november 2019. Justiteutskottets bet 2019/20:JuU8.

Samverkan och ett systematiskt arbetsätt

Forskning och beprövad erfarenhet visar att det förebyggande arbetet kring social oro som sker i bred samverkan kan åstadkomma inriktning och samordning av tillgängliga resurser mellan alla berörda samhällsaktörer.

Insatsförmågan kan allvarligt påverkas om insatspersonalen angrips i form av våld eller hot om våld, skadegörelse på fordon, utrustning eller annan egendom som används. Det får i sin tur konsekvenser för lokalsamhället och dess invånare.

Erfarenheter visar att blåljusaktörer med relativt enkla åtgärder kan förbättra förtroendet och relationerna, och på så vis långsiktigt förebygga hot och våld mot blåsljusaktörer. Ett långsiktigt, socialt förebyggande arbete har visat sig vara en framgångsfaktor i detta sammanhang. Det kan till exempel handla om att blåljusaktörerna engagerar sig i tillitsskapande program och aktiviteter för ungdomar. Exempel på sådana arbeten är Människan bakom uniformen (MBU), besök i åttondeklasser av brandmän, polis och ambulanspersonal (PAR) och Räddningstjänsten i samarbete med kidsen (RISK).⁶

Förebyggande arbete behöver utgå från en analys av lokala förhållanden och utmaningar där god lokalkännedom kan vara avgörande för valet av rätt angreppssätt och metoder.⁷

Med analysen som utgångspunkt kan man i nästa steg formulera en viljeinriktning i form av ambitionsnivåer och mål, som både kan vara samhällsgemensamma och organisationsspecifika. Det fortsatta arbetet handlar sedan om att bearbeta målen till en plan med åtgärder, önskade effekter samt resurser.

För att förebyggande satsningar ska bli framgångsrika och effektiva bör de vara kunskapsbaserade⁸. Att arbeta kunskapsbaserat innebär att arbetet baseras på lokal problembild och evidens- och erfarenhetsbaserade metoder.

Ett långsiktigt, socialt förebyggande arbete har visat sig vara en framgångsfaktor i detta sammanhang.

Not. 6.
Hot och våld mot blåljuspersonal, MSB1303, 2018.

Not. 7.
Hot och våld mot blåljuspersonal, MSB1303, 2018.

Not. 8.
Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, SKR, Brå, Polismyndigheten 2016, Effektiv samordning av brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i socialt utsatta områden, Malmö Universitet, 2018.

Enköpings kommun Gemensamt underlag gör nytt samarbetsavtal bättre

Carl Gynne.

Ökande befolkning, låg arbetslöshet och jämn åldersfördelning. Enköpings kommun mår bra. Men bakom den ljusa bilden döljer sig en annan verklighet. Kommunens och polisens gemensamma analys av tillståndet på NYKO-nivå¹ har avslöjat okända samband och lokala skillnader. I dag bygger det nya samarbetsavtalet på fakta – inte på antaganden.

Carl Gynne är samordnare för kommunens brottsförebyggande arbete och har jobbat i Enköping sedan 2013. Som folkhälsovetare har han jobbat med strategiska frågor i flera kommuner i över 15 år.

I Enköping är han anställd av socialförvaltningen och har sin arbetsplats i deras lokaler. På pappret arbetar han halvtid med brottsförebyggande arbete och lika mycket med ANDT². Därtill kommer arbete mot våldsbejakande extremism.

– Ju fler stenar vi vänder på och ju mer kunskap vi får – desto mer förväntas vi göra, säger han och konstaterar att det blir allt svårare att få tiden att räcka till.

Kommunens brottsförebyggande råd (Tryggare Enköping) har sitt mandat direkt från kommundirektörens ledningsgrupp, men det har inte alltid varit självklart.

– Det krävdes mognad och kompetens hos såväl kommunen som polisen, säger Carl Gynne och tillägger att tilliten bygger dels på flera samarbetsavtal och medborgarlöften över tid, dels att arbetet är kvalitetssäkrat.

När kommunen gjorde om sin säkerhetsorganisation år 2014 införlivades även det brottsförebyggande arbetet. Initiativet kom underifrån och politiken var positiv.

– Systematik och struktur kostar inte mycket pengar och när politikerna ser att vårt arbete ger resultat ökar deras förtroende för vårt arbete.

Nio nyanser av Enköpings kommun

Enköpings kommun växer med två procent per år och hälften av kommuninvånarna bor på landsbygd eller i kransorter. För att se vad kommunen behövde kraftsamla kring ville de tillsammans med polisen ta fram ett gemensamt underlag inför samarbetsavtalet 2019–2022.

Från kommunens sida blev svaret den sociodemografiska analysen Den sociala kompassen – nio nyanser av Enköpings kommun som består av tre delar:

- › Öppna data från Kolada som brutits ned på NYKO-områden (omland och Enköpings tätorts stadsdelar indelat i 23 delområden) för att få fram alla socialdemografiska variationer.
- › Påfyllnad där data från bland annat socialtjänsten kopplats till säkerhetsfrågor, körkortsinnehav och så vidare.
- › Fördjupning om integration.

Not. 1. Nyckelkodsystem som gör det möjligt att redovisa statistik för delområden inom en kommun.

Not. 2. ANDT – Alkohol, Narkotika Dopning Tobak.

All anmäld brottslighet på NYKO-områdesnivå

För att kunna jämföra brottsstatistiken med uppgifterna från Den sociala kompassen skrev Anders Östlund, kriminolog och chef för verksamhetsutveckling och analys vid Region Mitt i Uppsala, rapporten Anmäld brottslighet i Enköpings kommun. Trots det lilla formatet är rapporten unik eftersom den omfattar all brottslighet nedbruten på NYKO-områdesnivå. Att uppgifterna blev kompatibla förändrade förutsättningarna inför det nuvarande samarbetsavtalet.

– Tidigare kom vi med varsin lägesbild som vi jämkade samman så gott vi kunde. Nu har vi fakta som visar svart på vitt hur människors livsvillkor och utsatthet för brott varierar utifrån var i kommunen de bor, säger Carl Gynne.

Gemensamt underlag visade nya bilder

Uppgifterna bekräftade den tidigare bilden av kommunens klassiska utanförskapsområden, det nya var att det inte gällde alla indikatorer. Samtidigt som man upptäckte att dessa kunde variera mellan olika områden, fick man också syn på nya behov i tidigare ”blanka” områden.

– Vi såg hur ett ändrat boendeunderlag kan påverka en skola och konsekvenserna när kommunen koncentrerar sitt byggande på vissa områden. Allt detta ger oss signaler om vad vi behöver göra och var vi ska vara, säger Carl Gynne och fortsätter:

– Vi såg också oväntat stora skillnader i brottsstatistiken mellan kransortstättort och omkringliggande landsbygd och kunde slå hål på myten att det ser likadant ut i all landsbygd.

De nya insikterna har gjort jobbet mer komplicerat.

– Vi kan inte göra åtgärder utifrån sådant vi tror eller bara lyssna på dem som skriker högst.

Medborgardialoger och intervjuer

Polisens lokalområdeschef Jan Håkansson har varit en viktig nyckelperson i arbetet. Inte minst för att han fredade kommunpolisernas uppdrag när polisen fick ont om folk.

– Vi har också haft turen att ha kommunpoliser som har haft en analytisk förmåga och förstått

kommunens komplexa organisation. Som till exempel att svaret på en fråga kan variera beroende på om den ställs till skolan, socialtjänsten, kommunledningen eller politiken.

Kommunen deltog i SKR:s projekt Medborgardialoger i komplexa samhällsfrågor och har hittills haft fem medborgardialoger med närmare 600 barn, unga och vuxna från socioekonomiskt svaga områden. Utöver det intervjuade man 300 personer i en förstudie till projektet.

Fokus på att öka ungas framtidstro

Ett viktigt mål är att öka framtidstron bland barn och unga och slutsatserna efter dialogen rimmar väl med det som syns i de nya rapporterna. Konkret har arbetet mynnat ut i två spår, skolan och ungas rekrytering till kriminella miljöer.

– Att skolan fungerar är det absolut viktigaste för ett socioekonomiskt svagt områdes identitet, säger Carl Gynne.

När det gäller rekrytering är Enköpings strategiska läge en nackdel. Att kriminella som gjort sig omöjliga i större städer flyttar hit och fortsätter sin kriminella verksamhet härifrån oroar både unga och vuxna.

Mentorer och ändrad attityd till blåljuspersonal

För att motverka rekrytering av unga till kriminella miljöer har Tryggare Enköpings nyskrivna medborgarlöfte fokus på:

- ✦ Mentorer i skolan. Men hjälp av Mentor Sverige bygger Tryggare Enköping en lokal organisation i skolorna i utsatta områden där vuxna mentorer ska visa barn och unga vilka vägar de har i livet.
- ✦ MBU-arbete (människan bakom uniformen) för att ändra boendes negativa attityd till blåljuspersonal och socialtjänsten.
- ✦ SSPF (skola-socialtjänst-polis-fritid) för att öka samverkan kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet.

– Vi har ingen stenkastning i Enköping och vi ska se till så att vi aldrig får det heller, säger Carl Gynne.

"Allt vi gör måste gå att mäta"

Carl Gynne ska på pappret stämma av kommunens brottsförebyggande arbete med polisen en gång i månaden. I praktiken pratar han med någon av kommunpoliserna Maria Arosenius och Richard Hedström varje dag. I dag har samtalet handlat om hur man ska kunna rekrytera fler vuxna till höstens vuxenvandringar och om nästa så kallade gula möte om barn och unga som signalerar oro.

Alla åtgärder utvärderas också genom feedback från verksamheterna och varje enskild fråga följs upp, dokumenteras och redovisas årligen till kommunstyrelse och kommunfullmäktige.

Carl Gynne pratar ofta om utanförskapets pris. Inte minst inför varje ny mandatperiod.

Han pratar också om vikten av att kvalitetssäkra arbetsprocesserna. Det innebär att alla åtgärder måste gå att mäta, vilket i sin tur ofta innebär nya sätt att jobba.

– Om vi säger att vi ska jobba relationsinriktat betyder det att varje polispatrull ska kliva ur bilen och börja prata med människorna för att fånga upp tidiga tendenser till oro.

Socialt arbete kräver insatser av många

Ofta är det en svår pedagogisk uppgift att få förvaltningar och bolag som vill ha en quick fix att förstå att socialt brottsförebyggande arbete tar tid och att de flesta åtgärder kräver insatser av alla.

Och visst gnisslar det ibland.

Ett sådant exempel handlade om trafiksituationen runt en stor skola. Efter att ha undersökt resvanor och tittat på den fysiska miljön, tog Tryggare Enköping fram en handlingsplan som omfattade både fysiska förbättringar och ett ändrat beteende från skolan.

– När flera förvaltningar inte var beredda att göra sin del av åtagandet bromsade vi allt, eftersom vi visste att det inte skulle räcka att bara göra en del, säger Carl Gynne och tillägger att inget ont som inte har något gott med sig.

– Frågan fick stor medial uppmärksamhet och när kommunledningen såg att vi inte kunde samarbeta, blev det politik av något som kanske annars kanske inte skulle efterfrågats.

Fakta Enköping 2018

- › Antal invånare: **44 429**
- › Antal anmälda brott (Brå): **5 267**
- › Antal anmälda brott/100 000 inv (Brå): **11 940**

Helsingborgs stad

Trygghet – kommunövergripande uppdrag med hög prioritet

Elina Bratt.

Peter Danielsson.

En aktivitetsplan som involverar alla förvaltningar och bolag bidrar till att Helsingborgs brottsförebyggande arbete ger resultat. Politiken och stadsdirektören har gett verksamheten tydligt mandat att våga testa nytt och uppmuntrar samarbete med såväl invånare som näringsliv och akademi.

Helsingborg brottas liksom de flesta större städer med alltför många våldsbrott, organiserad brottslighet och narkotika. Enligt polisens trygghetsmätning upplever invånarna också en ökad otrygghet. Något som bekymrar både politiker och tjänstepersoner.

Peter Danielsson (M) är ordförande i kommunstyrelsen och vill att stadens Samverkansöverenskommelse för ett tryggt och säkert Helsingborg inte bara ska uttrycka en vision, utan också vara kopplad till konkreta mål, strategier och mätbara aktiviteter.

– Jag vill ha en plan som vi kan följa upp och skruva i för att nå ännu bättre resultat, säger han och tillägger att det brottsförebyggande arbetet har hög prioritet i staden.

– Vi ställer resurser till förfogande för att biträda statliga myndigheter och stadsdirektören har fått i uppdrag att kraftsamla alla förvaltningar och bolag för att stötta och hjälpa polisen i deras arbete.

Peter Danielsson är inte heller främmande för att tillföra mer resurser utöver det som redan satsats på till exempel mobila team, väktare, kameraövervakning och trygghetsvandringar.

Många samarbetar för ökad trygghet

Elina Bratt är säkerhetschef i Helsingborgs stad och enhetschef vid Strategisk samhällsutveckling – Trygghet och säkerhet. Tillsammans med utvecklingsdirektör Mikael Kipowski ansvarar hon för att sammankalla en grupp av förvaltnings- och bolagschefer plus representanter från Polisen och Tullverket. Förutom denna grupp finns ett forum för ett lokalt brottsförebyggande råd – Ett tryggare Helsingborg – med både politiker och en tjänsteberedning som jobbar operativt.

Enheten har åtta medarbetare varav en – Emma Ekstrand – arbetar heltid med att leda och samordna det brottsförebyggande arbetet. I praktiken arbetar betydligt fler för att öka invånarnas trygghet. Kommunen är känd för sitt samarbete med lokala myndigheter och Elina Bratt nämner stadsbyggnadsförvaltningen och miljöförvaltningens tillsynsverksamhet som två goda exempel.

Peter Danielsson kompletterar med att lyfta fram det långsiktiga arbetet inom skola, socialtjänst och fritid samt pekar på det sätt på vilket kommunen bygger och utvecklar sina bostadsområden.

– Vi arbetar bland annat med att stärka samhörighet och empowerment, stadsdelsmammor, stadsdelsutveckling, familjecentraler och närområdesutvecklare.

Arbetet sker på flera parallella plan

Enligt Elina Bratt måste ett förebyggande arbete ske på olika sätt och i flera skikt för att nå resultat.

– Att jobba tillsammans ger oss en större verktygslåda, säger hon.

Alla aktiviteter i planen är därför uppdelade på olika aktörer, där det tydligt framgår vem som har ansvar för vad. Aktiviteterna i planen följs upp i lokala brottsförebyggande rådet – Ett tryggare Helsingborg.

Kommunens tillsynsverksamhet kan ofta bidra med information till andra myndighetsutövare. Ett sådant exempel är tillsyn av massageverksamhet, där polisen och andra kan använda informationen i sitt arbete mot prostitution.

Ett annat exempel är olovligt boende i industrifastigheter, som kan hanteras både av stadsbyggnadsförvaltningen (plan- och bygglagen) och av miljöförvaltningen (miljöbalken).

Samverkan med fastighetsägare och andra gör det också lättare att upptäcka osund konkurrens.

Polisens sekretess bromsar arbetet

I stort sett all information i en kommun är offentlig. För att utveckla det brottsförebyggande arbetet skulle Elina Bratt även vilja ta del av annan information, till exempel polisens anmälda brott eller händelser.

– Det är sällan som en hel stadsdel är utsatt, men polisens sekretess hindrar oss från att ta del av data när det gäller händelser som sker på en mindre yta inom en stadsdel, säger Elina Bratt och tillägger att man jobbar för att lösa det.

Frågan har bland annat tagits upp i Brå-projektet Stöd till typområden.

I dag samlar Helsingborgs stad, tillsammans med lokalpolisområde Helsingborg, in tvättad och sekretessprövad data från polisen.

– Tillsammans med data från räddningstjänsten, det upphandlade bevakningsbolaget plus rapporter från vår egen verksamhet i form av ”allmänt brus”, som till exempel mycket häng runt en ungdomsgård och nedskräpning får vi en bra bild av händelser som kan påverka tryggheten.

”Sprintar” hellre än långa projekt

Enligt Elina Bratt underlättas det brottsförebyggande arbetet av stadens tillitsbaserade styrning.

– Det betyder att vi utöver det systematiska arbetet med exempelvis aktivitetsplan och insamling av olika data, arbetar med korta projekt, ”sprintar”.

Tjejrappan, en rosa plats med budskap som ”Don't forget that you are unique!!!” och ”#varärtjejeerna”. Trappan fungerar både som samlingsplats och en trygg plats för den som väntar på bussen. Foto: Agnes Palacios Ódena/ Frida Jeppson Prime

Vi testar olika åtgärder med olika aktörer för att se vad som fungerar, säger hon och nämner ett utvärderingsprojekt där man testat om IoT (Internet of Things) kan användas som komplement till andra aktiviteter. I praktiken handlar det om att undersöka om sensorer kan bidra till att öka tryggheten i en gång- och cykeltunnel.

Hon hoppas att utvärderingen ska visa vinster med att kombinera traditionella och tekniska insatser.

– Tekniken finns redan på marknaden, men vi vet ännu inte hur vi kan använda den.

Att aktivera en plats kan öka tryggheten

För att öka invånarnas trygghet satsar staden också på att ”aktivera en plats”. Ett koncept som bygger på att möjliggöra för dem som bor och verkar på en plats att vara medskapande i det som sker. Utmaningen är att få fastighetsägare, näringsliv, studenter, myndigheter och förvaltningar med på tåget.

– Det finns ingen lag som säger att ett företag eller en fastighetsägare ska samverka med oss. Men deras intresse ökar definitivt när de får upp ögonen för att vi jobbar mot osund konkurrens och att det ska vara rent och snyggt i våra bostadsområden, säger Elina Bratt.

Några exempel finns i stadsdelen Söder där en enkätundersökning nyligen visade att många kände sig otrygga på grund av sexuella trakasserier. Efter att ha lyssnat på tjejer från årskurs åtta på Wie-selgrensskolan byggde kommunen Tjejtrappan, en rosa plats med budskap som ”Don’t forget that you are unique!!!” och ”#varärtjerna”. Trappan fungerar både som samlingsplats och en trygg plats för den som väntar på bussen.

Lagom till ljusfesten Drömljus i februari 2018 blev fyra permanenta ljusinstallationer klara och samma sommar fick stadsdelen tre tillfälliga installationer i form av en drake, ett långbord och lekklossar på tre olika platser. Staden kommer också att satsa på forskning inom trygghetsområdet genom FoU Helsingborg för social hållbarhet.

Installation i form av en drake i Helsingborg.
Foto: Moa Sundberg Helsingborgs stad.

Fakta Helsingborg 2018

- › Antal invånare: **145 415**
- › Antal anmälda brott (Brå): **22 337**
- › Antal anmälda brott/100 000 inv (Brå): **15 473**

Skellefteå kommun

Varje skola har eget nätverk för brottsförebyggande arbete

Skellefteå kommun har samarbetat med polisen i närmare fyra decennier. I dag ingår även andra myndigheter, föreningar, kyrkan och privata företag. Våren 2019 har samtliga grund- och gymnasieskolor egna förebyggande arbetsgrupper – lokala FRIS-grupper. Dessutom finns Trygghetsforum vars verksamhet riktar sig till alla invånare.

Stabila nätverk är en förutsättning för att arbeta förebyggande i en geografiskt stor kommun. I Förebyggande rådet i Skellefteå (FRIS) samverkar politiker, tjänstepersoner från skola, fritid, kultur och socialtjänsten med polisen och regionen för att unga i åldern 12 till 25 år ska få växa upp en trygg miljö. Syftet är att upptäcka missförhållanden snabbt och sätta in insatser så tidigt som möjligt.

FRIS historia började redan i slutet av 1970-talet då kommunens förvaltningar inledde ett samarbete kring ANDT-frågor. Inom några år kom polisen med i arbetet och i mitten av 1980-talet utvecklades lokala FRIS-grupper vid kommunens samtliga 13 grundskolor. Ett lyckosamt initiativ som har fortsatt sedan dess.

– Grupperna är ett miniatyr-FRIS med personer som känner enskilda individer och vet vad som är på gång i området, säger Mattias Käller som är samordnare för kommunens drog- och brottsförebyggande arbete.

I de lokala FRIS-grupperna sitter, förutom rektor och kommunpolisen, någon från socialtjänsten, fritidsgården, skolhälsoenheten, skolkyrkan – och om möjligt en föräldrarepresentant. Ibland finns också elevrepresentanter och personer från större föreningar.

I mitten av 1990-talet utvecklades liknande samarbete även med de fyra gymnasieskolorna. Eftersom deras elever kommer från hela kommunen innehåller dessa grupper även en representant från Ungdomens Hus, plus någon av socialförvaltningens fyra fältassistenter.

ANDT-mätningen styr skolornas insatser

Enligt Mattias Käller är Skellefteå kommun speciellt eftersom de lokala FRIS-grupperna har funnits så länge. Medan ”stora FRIS” är ett samverkansråd, är de lokala grupperna mer operativa. Mycket av deras arbete utgår från resultatet av kommunens årliga ANDT-mätning.

– När vi vet hur det ser ut gör varje lokal FRIS-grupp en plan över vilka förebyggande insatser de ska göra under skolår 6, 7, 8 och 9, säger han.

Den årliga kartläggningen har länge visat att kommunen ligger bättre till än riket i allmänhet. Medan runt 40 procent av niorna i Sverige har testat alkohol, var motsvarande siffra i Skellefteå 19 procent enligt den senaste mätningen. Som bäst har den varit tolv procent.

När det gäller droger har den högsta siffran varit sju procent – nu är den nere på fyra.

– Eftersom drogbruket i Skellefteå normalt pendlar mellan två och fyra procent i årskurs nio är det mycket för oss, säger Mats Käller och konstaterar att droger på senare tid köps och säljs mer öppet.

Resultatet av ANDT-kartläggningen rapporteras till både elever och föräldrar och Mattias Keller betonar hur viktigt föräldrarnas deltagande är. Något som även fältarna och polisen håller med om. Under riskkvällar som skolavslutning, skolstart, Valborg och festivaler kraftsamlar också kommunen och polisen tillsammans med bland andra kyrkan och föreningar.

– Vi började samarbeta för tio år sedan och har fortsatt sedan dess, säger Mattias Käller.

Kommunpolisen hoppas på fler kollegor

Ewa Öberg Öström är Skellefteås kommunpolis och enligt henne är det arbete som görs i samverkan med FRIS, Trygghetsforum och de lokala skol-FRIS helt avgörande för polisens brotts- och drogförebyggande arbete. Samtidigt konstaterar hon att polisen inte har tillräckliga resurser. Något som i praktiken betyder att det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet får stå tillbaka till förmån för ingripanden, särskilt på sommaren.

Mattias Käller, samordnare för Skellefteås drog- och brottsförebyggande arbete och Ewa Öberg Öström, Skellefteås kommunpolis.

Hon välkomnar fler poliser och hoppas på områdespoliser. I väntan på den förstärkningen har FRIS ett årligt anslag på 80 000 kronor för att anställa extra FRIS-fältare under sommarmånaderna.

– Vi rekryterar skolfritidsledare, fritidsgårdsföreståndare, föreningspersoner, skolkuratorer och personer från kyrkan som känner ungdomarna väl, säger Mattias Käller.

Trygghetsforum riktar sig till alla invånare

År 2000 kompletterades FRIS med Trygghetsforum som jobbar brottsförebyggande med åtgärder riktade mot situationer som inbjuder till brott. Det är Skellefteås " eget brottsförebyggande råd" och arbetet riktar sig till alla kommuninvånare.

Åtgärderna varierar beroende på vilka brott som är aktuella – klotter, skadegörelse och villainbrott är några exempel.

– När vi uppfattar oro eller ser något i statistiken som sticker ut, bjuder vi in alla berörda, säger Mattias Käller och nämner bedrägeribrott som ett aktuellt exempel. Nyligen bjöd Trygghetsforum in äldre kommuninvånare till en träff om hur de kan minska risken att drabbas.

Träffen lockade runt 100 deltagare och förutom Mattias Käller deltog kommunens konsumentrådgivare, Polisen, alla banker och Länsförsäkringar.

När det gäller sexuellt ofredande i offentliga miljöer samarbetar Trygghetsforum med bland andra kommunens krögare och festivalarrangörer. De har bland annat fått utbildning i hur de ska agera när någon signalerar eller larmar om att de har blivit utsatta.

– Vi har ordnat träffar för olika personalgrupper och volontärer på festivaler samt besökt skolklasser för att informera om vilka regler som gäller, säger Mattias Käller.

Trivselvärdar med ökade befogenheter i stadskärnan

Enligt Mattias Käller finns inga direkt utsatta områden i Skellefteå kommun. Det finns heller ingen gängkriminalitet att tala om. Men det går upp och ned. För några år sedan hade ett av kommunens köpcentrum problem med 19 till 25-åringar som bland annat ägnade sig åt öppen droghandel. Något som kommunen och polisen kraftsamlade kring under 2015/2016.

– Vi såg till att flera olika yrkesprofessioner fanns i dessa miljöer och Polisen lagförde brott. Vi jobbade också uppsökande för att få bort de kriminellas ”svans”, säger Mattias Käller och konstaterar att man lyckades få bort det mesta.

I januari 2018 blev centrumkärnan ett paragraf 3-område vilket betyder att ordningsvakterna bland annat har ökade befogenheter som att avvisa folk. För att anställa vakterna – eller trivselvärdarna som Mattias Käller föredrar att kalla dem – har FRIS fått 210 000 extra kronor per år under åren 2018 och 2019.

Femårigt samverkansavtal med polisen

Inom några år kommer en stor batterifabrik att etablera sig i kommunen, vilket på sikt beräknas öka invånarantalet från dagens cirka 72 000 till mellan 80 000 och 100 000 invånare till år 2025. Det innebär att kommunen behöver förtäta centrum vilket leder till frågor som: Hur kan vi bygga säkert? Hur ska vi lösa ordningsfrågan?

Trygghetsforums nuvarande samverkansavtal med polisen sträcker sig från 15 februari 2016 till 31 december 2020. Det tidigare var på två år vilket, enligt Mattias Käller, var för kort.

Både avtalet och polisens medborgarlöften är knutna till stadskärnan med det övergripande målet att skapa en ännu tryggare miljö.

I avtalet står att allt brotts- och drogförebyggande arbete ska styras av medborgarnas känsla av trygghet. Där står också att målet är att inkludera medborgarna i arbetet för att minska brottsligheten.

Arbetet är indelat i tre fokusområden:

- › Allmän ordningsstörning och kriminalitet
- › Infrastruktur – byggnad
- › Infrastruktur – trafik

För att veta att man gör rätt saker genomför kommunen vartannat år en invånardialog där 1 600 unga får tillfälle att berätta vad de tycker behöver förändras, förbättras och utvecklas.

För att följa upp samverkansavtal och medborgarlöften bjuder polisen årligen in boende och näringsidkare till ett möte för att informera om och återkoppla de ansträngningar som gjorts. Förutom brottsstatistik och traditionell uppföljning djupintervjuar de också varje år 15 personer som bor, arbetar och studerar i stadskärnan för att ta reda på hur de upplever genomförda insatser.

”Skellefteå är en trygg stad att leva i. Enligt statistiken ligger Västerbottens län bäst av alla län med lägst antal brott per 100 000 invånare. Vårt mål är att trygga Skellefteå ska fortsätta vara en av landets tryggaste kommuner att bo och växa upp i!”

Källa: Trygghetsforums mål.

Fakta Skellefteå 2018

- › Antal invånare: **72 723**
- › Antal anmälda brott (Brå): **7 156**
- › Antal anmälda brott/100 000 inv (Brå): **9 857**

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2019

BROTT OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Denna rapport är den tolfte i ordningen där Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap publicerar indikatorer inom området trygghet och säkerhet. I rapporten presenteras den allmänna utvecklingen samt värden för indikatorerna på kommunnivå. Med Öppna jämförelser hoppas SKR kunna bidra till att utveckla området trygghet och säkerhet.

Indikatorer finns bland annat för:

- › Brott- och olycksutvecklingen
- › Tillgänglighet till hjälp vid nödläge
- › Krisberedskap

2019 års rapport har som tema Brott och brottsförebyggande arbete.

ISBN 978-91-7585-814-2

Beställ eller ladda ner på webbutik.skr.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se